

LA/Ulla Suotunen, Mari Rehn-Kiukkonen

HA/Erja Mesikämmen

6.3.2025

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Eläketurvakeskuksen lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta, lausuntopyyntö nro: VN/23654/2021/

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi arkistointilaki, jolla kumottaisiin voimassa oleva arkistolaki. Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia.

Uuden lain tarkoituksena olisi varmistaa asiakirjallisen kulttuuriperinnön sekä tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilyminen ja saatavuus. Keskeisenä tavoitteena on digitaalisen arkistoinnin edistäminen julkishallinnossa ja digitaalisen tiedonhallinnan muutosten huomioiminen arkistoinnissa.

Lain yksityisiä arkistoaineistoja koskeva sääntely perustuisi pääosin voimassa olevaan sääntelyyn, eikä sillä muutettaisi Kansallisarkiston asemaa suhteessa muihin yksityisiä arkistoaineistoja säilyttäviin toimijoihin.

Laki mahdollistaisi arkistoitavien asiakirjojen ja tietoaineistojen siirtämisen kansalliseen arkistotietovarantoon tiedonhallintalain 21 §:ssä tarkoitetun asiakirjojen ja tietoaineistojen säilytysajan kuluessa.

Eläketurvakeskus kannattaa ehdotusta arkistolain kumoamisesta ja uuden arkistointilain säätämisestä. Eläketurvakeskus pitää asiakirjallista kulttuuriperintöä sekä tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilymistä ja saatavuutta tärkeänä.

Lakiehdotuksen mukaan arkistointilakia sovellettaisiin viranomaisiin, joiksi lain 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan luettaisiin myös yksityiset henkilöt tai yhteisöt taikka muut kuin viranomaisena toimivat julkisoikeudelliset yhteisöt siltä osin kuin ne käyttävät julkista valtaa. Lisäksi lain 3 luvussa on säännöksiä, jotka mahdollistavat myös yksityisten arkistoaineistojen ottamisen kansalliseen arkistotietovarantoon.

Eläketurvakeskus kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, miten lakia sovellettaisiin 4 §:n mukaisiin yksityisiin toimijoihin niiden käyttäessä julkista valtaa tai millaista vaikutusta lainsäädännöllä on silloin, kun yksityisen toimijan tehtävä ei sisällä julkisen vallan käyttöä. Eläketurvakeskus ja työeläkelaitokset hoitavat julkisia hallintotehtäviä, joista vain osassa käytetään julkista valtaa. Lisäksi Eläketurvakeskuksella ja työeläkelaitoksilla on yksityisiä tehtäviä, jotka eivät ole julkisen hallintotehtävän hoitamista.

LA/Ulla Suotunen, Mari Rehn-Kiukkonen

HA/Erja Mesikämmen

6.3.2025

Arkistointilain keskeiset määritelmät

Eläketurvakeskus katsoo, että termit arkistointi ja säilyttäminen olisi hyvä määritellä laissa. Molemmat termit esiintyvät arkistointilaissa.

Tiedonhallintalain soveltaminen yksityisiin toimijoihin

Eläketurvakeskus katsoo, että tiedonhallintalain soveltamisala tulisi yksityisten toimijoiden osalta huomioida selkeämmin esityksen säännöksissä ja perusteluissa.

Eläketurvakeskus kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä viitataan tiedonhallintalain säännöksiin tiedonhallintamallista (5 §), tiedonhallintalautakunnasta (10 §) ja tietoaaineistojen säilytystarpeen määrittämisestä (21 §). Lisäksi lakiehdotuksen säännöksissä ja perusteluissa viitataan muutamassa kohdin muihinkin tiedonhallintalain säännöksiin, muun muassa:

- 3, 9 ja 11 §:n säännöksissä tai perusteluissa viitataan tiedonhallintalain 2 §:ään
- 12 §:n asiakirjojen sähköiseen muotoon muuttamista koskevan säännöksen perusteluissa viitataan tiedonhallintalain 19 §:ään.

Tiedonhallintalain 3 §:n 4 momentin soveltamisalasäännöksen mukaisesti edellä mainittuja tiedonhallintalain säännöksiä ei sovelleta yksityisiin henkilöihin tai yhteisöihin taikka muihin kuin viranomaisena toimiviin julkisoikeudellisiin yhteisöihin silloinkaan, kun ne käyttävät julkista valtaa. Edellä mainittuja tiedonhallintalain säännöksiä ei siis sovelleta työeläkealan toimeenpanossa, mikä voi aiheuttaa epäselvyyttä toiminnassa. Esimerkiksi tiedonhallintamalli toimii keskeisenä välineenä arkistointilain esityksessä arkistoinnin suunnittelussa, mutta yksityiset toimijat eivät siis sovelleta tiedonhallintalain 5 §:ää. Arkistoinnin suunnittelu on olennainen osa tiedon elinkaaren hallintaa. Eläketurvakeskus pitää tärkeänä sitä, että laissa säädettäisiin tarkemmin siitä, mitä arkistoinnin suunnittelun tulisi sisältää yksityisten toimijoiden osalta.

Arvonmääritys hajautetussa toimeenpanojärjestelmässä

Esitys jättää osin avoimeksi sen, miten työeläkealan kaltaisessa hajautetussa toimeenpanojärjestelmässä, jossa syntyy samantyyppisiä asiakirjoja usean eri toimijan tehtävissä, määritellään arkistoivat asiakirjat ja tietoaaineistot. Eläketurvakeskuksen näkemyksen mukaan olisi hyvä selvittää, kenen vastuulla hajautetussa toimeenpanojärjestelmässä on arvonmääritys ja arkistointipäätöstä koskevan asian vireillepano.

LA/Ulla Suotunen, Mari Rehn-Kiukkonen

HA/Erja Mesikämnen

6.3.2025

Muita huomioita

Säilytysajan vaikutus rekisteröidyn oikeuksiin

Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan viranomaisella on vastuu arkistoinnin toteuttamisesta ja arkiston ylläpidosta. Lakiehdotuksen 11 §:n 1 momentin perusteella todetaan, että ”käsiteltäessä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa voidaan soveltaa tietosuojalain 32 §:n mukaisia poikkeuksia”. Eläketurvakeskuksen näkemyksen mukaan esityksestä ei ilmene, missä vaiheessa arkistoitavien aineistojen säilytysajan aikana voidaan poiketa rekisteröidyn oikeuksista, jos aineistot on siirretty kansalliseen arkistotietovarantoon ja tietoaineistoja saatetaan käyttää vielä alkuperäisessä tarkoituksessa.

Arkistointi säilytysajan aikana

Myös muut kuin valtion viranomaiset voivat 14 §:n mukaisesti siirtää arkistoitavat asiakirjat ja tietoaineistot sähköisessä muodossa kansalliseen arkistotietovarantoon. Säännöksestä ei kuitenkaan selkeästi ilmene se, voivatko myös 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaiset yksityiset toimijat siirtää aineiston Kansallisarkistoon jo ennen säilytysajan päättymistä vastaavasti kuin valtion viranomaiset 13 §:n 3 momentin mukaisesti.

Arkistokopio

Eläketurvakeskus esittää, että arkistokopio olisi mahdollinen myös yksityisille toimijoille muutoinkin kuin julkista vallan käyttöä sisältävien tehtävien osalta.

Yksityisiä arkistoaineistoja koskevat säännökset

Lakiehdotuksen 16 ja 17 §:ssä säädetään yksityisistä arkistoaineistoista. Työeläkealalla tämä tarkoittanee sitä, että säännökset soveltuvat sekä yksityisiin tehtäviin että myös sellaisiin työeläkealan julkisiin hallintotehtäviin, jotka eivät sisällä julkisen vallan käyttöä.

Perusteluissa s. 63 todetaan, että ”Kansallisarkisto ei kuitenkaan ole yksityisten arkistoaineistojen osalta ainoa toimija, vaan arkistotehtävää hoitavat monet muut tahot, yhdistykset ja seurat sekä yhteisöt”. Eläketurvakeskuksen näkemyksen mukaan esityksessä tulisi tarkentaa sitä, onko jokainen yksityinen arkistoaineistoja säilyttävä toimija, esimerkiksi Eläketurvakeskus, esityksessä tarkoitettua arkistointitehtävää hoitava taho ja mitä velvoitteita tällaisella toimijalla on.

Lakiehdotuksen 4 luvun säännöksiä tietojen antamisesta, tietoturvallisesta käyttöympäristöstä ja katseluyhteyden avaamisesta sovelletaan vain

LA/Ulla Suotunen, Mari Rehn-Kiukkonen

HA/Erja Mesikämmen

6.3.2025

kansalliseen arkistotietovarantoon siirrettyihin tietoihin. Jos yksityinen toimija arkistoi aineistoa 11 §:n mukaisesti Kansallisarkiston päätöksen mukaisesti siirtämättä sitä kansalliseen arkistotietovarantoon tai huolehtii yksityisestä arkistoaineistosta itse ilman Kansallisarkiston päätöstä, sääntely jättää epäselväksi esimerkiksi sen, tulisiko yksityisen toimijan kuitenkin mahdollistaa arkistoitujen tietojen käyttö ja minkä lainsäädännön perusteella.

Arkistointilain vaikutukset erityislainsäädäntöön

Työeläkelaeissa on säännöksiä asiakirjojen säilyttämisestä (esim. TyEL 218 §). Säännöksissä viitataan nykyiseen arkistolakiin (831/1994). Säännösten termistö poikkeaa lausunnolla olevan esityksen termistöstä. Esityksessä olisi hyvä arvioida, millaisia vaikutuksia arkistointilailla on erityislainsäädännön säännöksiin.

Eläketurvakeskus

Karoliina Kiuru

Katri Raatikainen